

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ЯК КЛЮЧОВИЙ НАПРЯМ ІНТЕГРАЦІЇ
ВИЩОЇ ОСВІТИ У СВІТОВИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІРINTERNATIONALIZATION AS A KEY DIRECTION INTEGRATION
OF HIGHER EDUCATION INTO THE WORLD EDUCATIONAL SPACE

У статті визначено сучасні тенденції інтернаціоналізації, які притаманні світовому освітньому простору. Сформовано позитивну роль процесу інтернаціоналізації вищої освіти на рівні університетів. Охарактеризовано заходи, що сприяють посиленню процесу інтернаціоналізації в закладах вищої освіти. Обґрунтовано доцільність розроблення стратегії інтернаціоналізації вищої освіти, яка адаптована до умов кожної країни та побудована на системі національних пріоритетів, з урахуванням стратегії розвитку університетів. Вищезазначений процес є своєрідною реакцією на потреби розвитку сучасної вищої освіти та відповідає вимогам міжнародної економічної, соціальної та культурної інтеграції, котра посідає чільне місце в умовах глобалізації. Сучасні глобальні політичні та економічні виклики можна розв'язати за умови продуктивної міжнародної співпраці, що сприяє формуванню та розвитку в молодого покоління міжкультурної компетентності, сучасного нестандартного мислення, вміння співіснувати та взаємозростати. Саме міжнародна співпраця є одним із головних критеріїв при визначенні рівня якості в освіті і водночас ключовим інструментом для її підвищення. Представлено необхідність створення в університеті системних інституційних інструментів, що підтримують процес інтернаціоналізації. Адже такий інструментарій є відповідною реакцією університету на запити здобувачів освіти, науково-педагогічних працівників, які є безпосередніми учасниками міжнародної академічної мобільності.

Наведена стаття розкриває поняття «міжнародна академічна мобільність». У дослідженні представлено досвід Херсонського державного університету з означеного напрямку освітнього процесу. Цей заклад вищої освіти пов'язаний багаторічною міжнародною співпрацею з такими європейськими освітніми установами: Поморської Академією в м. Слупськ (Польща), Університетом імені Адама Міцкевича в м. Познань (Польща), Університетом Альпен-Адрія в м. Клагенфурт (Австрія), Євангельським Фребельським семінаром у м. Кассель (Німеччина).

Ключові слова: інтернаціоналізація, міжнародна академічна мобільність, міжнародні освітні програми, заклади вищої освіти.

The article identifies current trends in internationalization, which are inherent in the modern world educational space. The positive role of the process of internationalization of higher education at the university level is determined. The key measures that strengthen the process of internationalization at the university are described. Also, the article substantiates the feasibility of developing a strategy for the internationalization of higher education, which will be adapted to our country and built on a system of national priorities, taking into account the strategy of university development. After all, the process of internationalization is a kind of appropriate response to the needs of modern higher education, and also meets the requirements of international economic, social and cultural integration, which occupies a prominent place in the context of globalization. The process of internationalization is a response to modern global challenges that can be addressed through productive international cooperation, which contributes to the development and formation of the young generation of modern thinking, significant responsibility, coexistence and intercultural competence. International cooperation is one of the main criteria in determining the level of quality in education and, at the same time, is a key tool for improving it and ensuring the appropriate level, compared to other countries.

The necessity of creating systemic institutional tools in the university that support the process of internationalization is also substantiated. After all, such tools are an appropriate response of the university management to requests from students, teachers and staff who are direct participants in international mobility.

This article reveals the concept of "international academic mobility". The article presents the experience of Kherson State University in this area of the educational process. This institution of higher education is connected with long-term international cooperation with European educational institutions: Pomeranian Academy in Slupsk (Republic of Poland), Adam Mickiewicz University in Poznan (Republic of Poland), Alpen-Adria University in Klagenfurt (Austria), Evangelical Frebel Seminar in Kassel (Germany).

Key words: internationalization, international academic mobility, international educational programs, institutions of higher education.

УДК 378.014

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/38.18>

Анісімова О.Е.,

канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки і психології
дошкільної та початкової освіти
Херсонського державного університету

Постановка проблеми в загальному вигляді.

З початком нового тисячоліття для системи вищої освіти значним викликом стала соціальна трансформація та глобалізація, наслідком яких є інтернаціоналізація. У суспільстві наразі досить актуальні питання підтримки зв'язку з представниками різноманітних культур, адекватної реакції на мінливість ринку праці.

Інтернаціоналізація вищої освіти розглядається в контексті глобального співробітництва, де значне

місце посідає кадрова конкуренція. Так, відповідаючи на виклики глобалізації, процес інтернаціоналізації має на меті посилити конкурентоспроможність вітчизняної системи вищої освіти на світовому просторі освітніх послуг і в результаті – активно залучати здобувачів освіти з різних країн та науково-педагогічних працівників до національних закладів вищої освіти. Підвищення рівня міжнародної академічної мобільності визначено як першочергове завдання всієї університетської освітньої системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

В наукових розвідках у контексті інтернаціоналізації вищої освіти представлені питання формування європейського освітнього простору. Серед дослідників цього питання – вітчизняні вчені: Л. Гурч, С. Курбатов, Н. Мешко, І. Сікорська, М. Дебич, А. Сбруєва, І. Степаненко, та закордонні: Ф. Альтбах, Б. Вульфсон, Дж. Найт, Л. Ризберг, К. Тремблей.

Суттєвий аналіз європейського підходу до процесу інтернаціоналізації вищої освіти здійснено М. Дебич. Питання врегулювання процесу академічної мобільності зі сторони держави активно досліджувала О. Козієвська.

Дж. Найт сформулювала загальноприйняте визначення процесу інтернаціоналізації. Згідно з дослідженнями Р. Кулен під час розвитку «навичок XXI століття» додатковим заохоченням є підвищення рівня міжнародної академічної мобільності.

Значної уваги щодо цього питання заслуговують погляди вітчизняних та закордонних науковців. Так, А. Сбруєва [13, с. 89–95] визначила суть поняття «інтернаціоналізація вищої освіти», охарактеризувала цільові пріоритети, засади та шляхи реалізації європейської стратегії щодо інтернаціоналізації вищої освіти. Також дослідниця проаналізувала та визначила пріоритетні напрями розробки державної стратегії процесу інтернаціоналізації. Ґрунтовне дослідження вищезазначеного процесу та міжнародних національних стратегій здійснила М. Дебич [6].

Ханс де Віт [3] висловив думку про те, що «інтернаціоналізацію слід розглядати не як результат, а як засіб досягнення якості вищої освіти для суспільства». Дослідник Дж. Гудзік [4, с. 5] охарактеризував основні критерії успішності інтернаціоналізації. Вивченням впливу даного процесу на фахову підготовку майбутніх спеціалістів займався відомий вчений Р. Кулен [2].

Таким чином, актуальність проблеми інтернаціоналізації вищої освіти зумовила появу значної кількості не лише вітчизняних, але і закордонних наукових праць у цій сфері. Тому важливого значення набуває питання більш детального вивчення національного процесу інтернаціоналізації вищої освіти (за допомогою якісної характеристики діяльності університету за цим напрямом) та аналізу кращого досвіду міжнародної академічної мобільності як ключових напрямів діяльності закладів вищої освіти.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Процес інтернаціоналізації вищої освіти наразі є порівняно новим феноменом, що набуває стрімкого розвитку завдяки багатьом факторам, котрі залежать від регіону, країни, закладів вищої освіти та певної освітньо-професійної програми. Єдиної моделі реалізації процесу інтернаціоналізації не існує, адже міждержавні погляди

на цей процес постійно змінюються. Також трансформуються і підходи до нього в кожному закладі вищої освіти. З огляду на вищевказане можемо говорити про відсутність єдиного підходу до систематичного функціонування процесу інтернаціоналізації. Отже, в межах міжнародного співробітництва системі вищої освіти притаманні об'єктивність, конкурентоспроможність та прозорість, а функція українських університетів передбачає забезпечення належного рівня навчання здобувачів освіти та максимальне використання їхнього потенціалу. Тож зазначені питання вимагають ширшого дослідження та обґрунтування на різних рівнях.

Мета статті полягає в уточненні поняття «інтернаціоналізація вищої освіти», а також у визначенні та оцінюванні його місця в офіційних документах, програмах та проєктах. На прикладі процесу інтернаціоналізації в Херсонському державному університеті розглянуто кращі практики міжнародної академічної мобільності, котрій надано пріоритетне значення в загальній стратегії розвитку університету, як позитивного аспекту інтернаціоналізації загалом.

Виклад основного матеріалу. Вища освіта України як провідна галузь суспільного розвитку та локомотив знань характеризується значними трансформаціями в сфері її інтернаціоналізації. Переваги цього процесу є економічно обґрунтованими як для економіки загалом, так і для закладів вищої освіти зокрема. Адже відбувається постійний експорт освітньо-наукових послуг, залучення провідних викладачів та науковців, здобуття грантів на навчання або дослідження [14, с. 169].

Ф. Альтбах розглядає поняття «інтернаціоналізація» як «різноманітність політик і програм, котрі університети та уряди реалізують у відповідь на глобалізацію. Це зазвичай включає в себе відправлення студентів на навчання за кордон, створення філії кампуса за кордоном або залучення до певного типу міжінституційного партнерства» [1, с. 4].

І. Степаненко, аналізуючи ключові документи, що регулюють процес інтернаціоналізації вищої освіти у країнах Європи, стверджує, що цей процес займає пріоритетну позицію та є показником успішності закладу вищої освіти, адже кожен член академічної спільноти здобуває й адаптує конкретні освітні форми та інструменти [14, с. 165].

Визначення поняття «інтернаціоналізація» вперше в Україні було сформульовано та викладено у «Національному освітньому глосарії: вища освіта». У виданні інтернаціоналізація трактується як «процес інтеграції освітньої, дослідницької та адміністративної діяльності закладу вищої освіти чи наукової установи з міжнародним складником:

- індивідуальна мобільність (студентів, науковців, викладачів, адміністративного персоналу);
- створення спільних міжнародних освітніх і дослідницьких програм;

– формування міжнародних освітніх стандартів з метою забезпечення якості;

– інституційне партнерство, створення освітніх і дослідницьких консорціумів, об'єднань» [8, с. 25].

Аналіз цього поняття дає змогу визначити його ключовий аспект, а саме перспективу глобальної міжнародної освітньої співпраці.

Відома дослідниця Дж. Найт це поняття тлумачить як «процес цілеспрямованого надання вищої освіти міжнародного, міжкультурного або глобального виміру з метою підвищення якості освіти і науки для всіх студентів і співробітників університетів, а також як вагомий внесок в життя суспільства» [5, с. 2]. Це визначення акцентує увагу на пріоритетному значенні інтернаціоналізації освітніх програм та самого освітнього процесу. Дж. Найт називає інтернаціоналізацію головним рушієм підвищення якості вищої освіти.

Для задоволення потреб та запитів здобувачів освіти, викладачів, співробітників сучасний заклад вищої освіти має знаходити нові шляхи для міжнародного розвитку, розширення кола європейських партнерів та залучення різноманітних ресурсів. В результаті цього постає питання про розробку системи інструментів для підтримки даного процесу. Розвиток інтернаціоналізації закладів вищої освіти обумовлюється багатьма факторами. Одним із них є доступ до інноваційних наукових джерел, інформаційно-комунікаційних технологій, перспективних можливостей для розвитку партнерства, міжкультурних комунікацій, підвищення іміджу закладу вищої освіти.

Потенційними бенефіціарами інтернаціоналізації можуть бути учасники академічного загалу, котрі мають свої вимоги до цього процесу. Так, наприклад, викладачі прагнуть до відкриття нових можливостей для наукових досліджень, здобувачі освіти зацікавлені в активній міжнародній академічній мобільності та стипендіальній підтримці, керівництво університету мріє про підвищення статусу закладу вищої освіти, залучення додаткового фінансування [5, с. 5].

З огляду на вищезазначене можна стверджувати, що процес інтернаціоналізації – досить багатогранне поняття. З одного боку, він спрямований на інтеграцію міжнародного складника у вітчизняні наукові здобутки, освітні послуги, а з іншого – даний процес має бути націленим на експорт вітчизняних освітніх послуг та наукових доробків. Процес інтернаціоналізації є одним із чинників становлення світового простору вищої освіти й поділяється на зовнішню (міжнародна академічна мобільність) і внутрішню інтернаціоналізацію (запровадження світових стандартів, освітніх курсів, міжнародних програм).

Розглянемо детальніше ці види інтернаціоналізації на прикладі досвіду Херсонського державного університету.

Вже понад 10 років студенти цього закладу беруть участь у семестровому обміні із закордонними ЗВО-партнерами. Адже університет співпрацює з різними освітніми закладами та має близько 30 чинних угод про міжнародну співпрацю з закладами вищої освіти різних країн: Польщі, Австрії, Болгарії, Німеччини, Румунії, Туреччини, Чехії тощо [7].

З метою виконання Меморандумів про співробітництво між Університетом Альпен-Адрія у м. Клагенфурт (Австрія) і Херсонським державним університетом з 2016 р. студенти мають змогу навчатись в межах програми Erasmus+ [11]. Із 2017 р. в межах цієї програми до активної міжнародної академічної мобільності долучились і науково-педагогічні працівники закладу, котрі проходили стажування за кордоном та здійснювали активну викладацьку діяльність.

З 2017 р. активно розпочався процес міжнародної мобільності з університетом ім. Адама Міцкевича в м. Познань (Польща) в межах програми Erasmus+ як для студентів, так і для викладачів ХДУ [12].

Співробітництво за програмою Erasmus+ розпочато також і з німецькими партнерами. З 2018 р. студенти Херсонського державного університету в межах програми Erasmus+ навчалися на базі Університету Отто Фрідріха в м. Бамберг (Німеччина).

Активну роботу освітній заклад здійснює у форматі Програми «Подвійні дипломи». Це спільні освітні програми вітчизняних і закордонних закладів вищої освіти, які дають можливість студентам одночасно навчатись за інтегрованими освітніми програмами одразу в двох закладах вищої освіти різних країн. По закінченню навчання кожен учасник Програми отримує два дипломи.

Так, Програма «Подвійні дипломи» функціонує в ХДУ вже понад 7 років та реалізується спільно з Поморською Академією в м. Слупськ (Польща). Ця Програма розроблена представниками університетів відповідно до чинного законодавства України та Республіки Польщі, європейських законодавчих норм у сфері освіти [9].

Головною метою реалізації цієї Програми є надання можливості студентам не лише отримати досвід навчання в європейському університеті, але і покращити власну фахову підготовку, підвищити рівень своєї конкурентоспроможності. За Програмою «Подвійні дипломи» вже здобули освіту понад 120 студентів Херсонського державного університету.

Значною подією для вітчизняної наукової спільноти стало відкриття першого та єдиного в Україні Освітнього центру Фрідріха Фребеля, який функціонує вже понад 15 років при педагогічному факультеті [10, с. 61].

Основними напрямками його діяльності є:
а) організація семінарів-тренінгів «Інтеграція

сучасних освітніх систем Європи та світу в контексті впровадження педагогічних ідей Ф. Фребеля»; б) введення до навчальних планів здобувачів освіти спецкурсу «Фребель-педагогіка», проведення онлайн-курсів німецькими та українськими науковцями для підвищення фахової майстерності представників освітніх установ України; в) пошук, опрацювання та запровадження найкращих методик виховання і навчання дітей за системою німецького педагога; г) розширення співпраці з громадськими об'єднаннями та європейськими освітніми закладами.

Аналіз питання інтернаціоналізації вищої освіти засвідчує такі позитивні сторони цього процесу:

– оновлення освітніх програм, обмін професорсько-викладацьким складом, що сприяє підвищенню якості підготовки майбутніх фахівців, котрі можуть взаємодіяти у міжкультурному фаховому середовищі;

– сприяння підвищенню рівня наукових досліджень та спонукання до пошуку нових відкриттів для забезпечення конкурентоспроможності студентів на ринку праці після закінчення навчання;

– сприяння формуванню та підвищенню позитивного іміджу закладу вищої освіти.

Висновки. Таким чином, враховуючи вищезазначене, ми можемо говорити про те, що в контексті інтернаціоналізації вищої освіти вагомим значення набуває міжнародна академічна мобільність здобувачів освіти та науково-педагогічних працівників. Академічна мобільність як найбільш розвинена форма інтернаціоналізації сприяє інтеграції вітчизняної академічної спільноти до світового освітнього простору. Саме академічна мобільність позитивно впливає на розвиток інтеркультурних компетентностей, надає широкий доступ до наукових здобутків провідних країн світу та відкриває нові горизонти для професійної самореалізації здобувачів освіти.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Altbach P. Trends in Global Higher Education: Tracking an Academic Revolution. A Report Prepared for the UNESCO 2009 World Conference on Higher Education. Paris : UNESCO, 2009. 278 p. URL: <http://www.cep.edu.rs/>

[public/Altbach,_Reisberg,_RumbleyTracking_an_Academic_Revolution,_UNESCO_2009.pdf](http://www.cep.edu.rs/public/Altbach,_Reisberg,_RumbleyTracking_an_Academic_Revolution,_UNESCO_2009.pdf).

2. Coelen R. A Learner-Centred Internationalisation of Higher Education. In *Global and Local Internationalization*. Sense Publishers. P. 35–42.

3. De Wit H. Rethinking the concept of internationalisation. In Stiasny M. & Gore T. (Eds.). *Going Global: Identifying Trends and Drivers of International Education*. London : Emerald Group Publishing. P. 213–218.

4. Hudzik J. Integrating Institutional Policies and Leadership for 21st Century Internationalization. *International Higher Education*. P. 83.

5. Knight J. Updated definition of internationalization. *International higher education*. 2015. P. 33.

6. Дебич М. Інтернаціоналізація вищої освіти: світовий досвід : монографія. Суми : Університетська книга, 2017. 291 с.

7. Міжнародні партнери ХДУ. URL: <http://www.kspu.edu/InternationalActivities/DInternatRelations/internationalpartners.aspx> (дата звернення: 29.07.2021).

8. Національний освітній глосарій: вища освіта. 2-ге вид., перероб. і допов. / авт.-уклад. В. Захарченко та ін. ; за ред. В. Кременя. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2014. 100 с.

9. Освітня Програма «Подвійні дипломи». URL: <http://www.kspu.edu/InternationalActivities/DInternatRelations/forstudents/opportunities.aspx> (дата звернення: 05.08.2021).

10. Петухова Л., Анісімова О. Основні ідеї педагогічної системи Фрідріха Фребеля : інформаційний збірник для директора школи та завідувача дитячого садка. Київ : РА «Освіта України», 2019. 1 (89). С. 57–65.

11. Сайт Університету Альпен-Адрія в Клагенфурті. URL: <https://www.aau.at/> (дата звернення: 04.08.2021).

12. Сайт Університету імені Адама Міцкевича в Познані. URL: <https://amu.edu.pl/> (дата звернення: 13.08.2021).

13. Сбруєва А. Інтернаціоналізація вищої освіти: пріоритети комплексної стратегії Європейського Союзу. *Вища освіта України*. 2013. № 3. С. 89–95.

14. Степаненко І. Ключові питання інтернаціоналізації колізії інструментального і культурно-гуманітарного вимірів. Аналіз провідного вітчизняного та зарубіжного досвіду інтернаціоналізації вищої освіти на основі культурно-гуманітарних стратегій: аналітичний огляд. *Вища освіта України*. 2015. № 3. С. 154–280.